

локомотиворемонтний завод», яке увійшло до державної холдингової компанії «Укрзалізремаш». Нині правління підприємства очолює голова правління Ярема Роман Ярославович.

Неухильне зростання ваги рухомого складу, необхідність підвищення комерційної швидкості поїздів, а також вимоги безпеки руху обумовили інтенсифікацію роботи щодо створення якісно нових зчіпних пристроїв. Велика заслуга у цьому процесі належала інженеру-залізничнику, професору М.В. Винокурову, який своїми дослідженнями динаміки вагонів зробив вагомий внесок у висвітлення стосунків у співвідношенні вагон-колія. Дослідження власних і вимушених коливань вагонів М.В. Винокуров виконав у Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту. Він встановив доцільне співвідношення жорсткості ступенів ресорного підвищування, а також запропонував заходи із забезпечення стійкості вагонів при критичних швидкостях руху поїзда. Його дослідження активно використовувалися та використовуються досі під час ремонту локомотивів на Львівському локомотиворемонтному заводі.

ПРОФЕСОР В.П. ТИМОШЕНКО: ЖИТТЯ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Уткін О.І.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

У світовому середовищі видатних вчених економістів-аграріїв почесне місце належить українцю Володимиру Прокоповичу Тимошенко. Він народився 12(25) квітня 1885 р. в с.Базилівка Конотопського повіту Чернігівської губернії в українській родині. 1895 р. вступив до реальної школи в м. Ромни Полтавської губернії, яку закінчив у 1902 р. Того ж року вступив до Інституту інженерів шляхів у Петербурзі і після 3-х років навчання здав іспити за 2 роки, прослухавши лекційні курси протягом 3-го року. З 1905 р. продовжив навчання на економічному відділі Петербурзького політехнічного інституту, де відвідував лекції відомого вченого М.І. Тугана-Барановського. Під час навчання працював в семінарах професора А.А. Чупрова по математичній статистиці; професора Постнікова – по теорії економії; професорів П.Б. Струве і В.Е. Дена – по прикладній економіці і економічній політиці. Під керівництвом професора П.Б. Струве підготував статті про діяльність картелів у Німеччині, трестів в Англії та США. В січні 1911 р. закінчив інститут з правом на звання кандидата економічних наук і вів наукову роботу під керівництвом професора П.Б. Струве [1, арк. 7].

Протягом 1911–1912 рр. відбував військову службу, а наступні 2 роки займався науково-дослідною роботою при економічному відділі політехніки в семінарі професорів П.Б. Струве і В.Е. Дена. На початку 1913 р. був прийнятий на посаду помічника діловода в господарсько-фінансовий відділ Управління державних залізниць Росії. Його прагнення займатися науковими дослідженнями соціально-економічного характеру, знати найважливіші аспекти проблеми, їх трактовку різними вченими, сутність дискусійних положень

проявлялись у постійному співробітництві з редакціями місячника «Хлібна справа», двотижневика «Промисловість і торгівля», редагуванні матеріалів відділу нафтової промисловості і синдикатів. В цей період підготував та надрукував ряд статей [1, арк. 7]. У 1914 р. був запрошений на посаду економіста-статистика при меліоративному відділі Міністерства земельних справ з дорученням проводити економічно-статистичне вивчення господарств жителів Ферганської області в Туркестані у зв'язку з проектами іригації [1, арк. 73].

Після початку Першої світової війни як прапорщик запасу осінню 1914 р. був призваний в російську армію, а через 2 роки служби відряджений з війська у розпорядження Міністерства торгу на посаду керуючого відділом транспорту і розподілу нафтового палива при окремії Раді по паливу в Росії. В липні 1917 р. призначений помічником керуючого справами Головного економічного комітету при Тимчасовому уряді Росії, де займався діяльністю організаційного відділу державних закупівель. Закінчивши роботу в Петербурзі, в грудні 1917 р. виїхав у Київ у розпорядження українського уряду і був призначений радником Міністерства торгу з дорученням відати справами зовнішньої торгівлі. Маючи певний досвід адміністративної та науково-дослідної роботи, В.П. Тимошенко у 1918 р. обраний Українською академією наук керуючим справами Інституту по вивченню економічної кон'юнктури при Соціальному відділі академії [1, арк. 73]. Молодий вчений підготував і представив на розгляд відділу академічну програму діяльності інституту, яка була прийнята і передана до друку [1, арк. 8]. Одночасно з В.П. Тимошенко в цій установі плідно працював славетний вчений економіст М.І. Туган-Барановський.

Урядом Української Народної Республіки (УНР) в січні 1919 р. призначений економічним радником Делегації на мирній конференції в Парижі. З цього ж часу він залишився в еміграції і ніколи Україну не відвідував. Вийшовши зі складу Делегації в січні наступного року був уповноваженим представляти об'єднання Центральних кооперативних союзів (споживчих, кредитних і сільськогосподарських) України і Франції, а також представляти українську кооперацію на сесіях Центрального комітету Міжнародного кооперативного альянсу в Женеві, Гелі, Копенгагені. Перебуваючи в Парижі він вивчав економіку України, аналізував економічні взаємини України з Францією і Росією, розкривши це в таких статтях як «Україна та Росія в їх економічних відносинах», «Економічні відносини України та Франції». Всього він опублікував тут 5 статей французькою і англійською мовами [1, арк. 40]. В листопаді 1920 р. одружився на 24-річній француженці, яка в період відрядження чоловіка жила в Парижі [1, арк. 74].

Паризький період життєдіяльності молодого вченого закінчився у вересні 1921 р., а в наступному році підготував працю «Картелі і трести в їх ролі організуючих форм промисловості», в якій аналізуються тодішні новітні явища, нові форми монополістичних об'єднань, їх вплив на ціни, характер господарських криз, науково-технічний прогрес, проблеми картельного і трестового руху, взаємовідносини цих утворень з державними структурами.

Названа робота була представлена на розгляд професорської ради факультету права і суспільних наук Українського вільного університету в Празі, яка позитивно оцінила її і обрала В.П. Тимошенка доцентом по кафедрі економічної політики [1, арк. 74].

Разом з тим, вчений подав заяву в Українську господарську академію з проханням допустити його до викладання по кафедрі економічної політики і запропонував такі курси: 1) торгівельна політика, зокрема, політика зовнішньої торгівлі; 2) економія промисловості – організаційні форми промисловості; 3) теорія кооперації як організації дрібної продукції. Для обрання на посаду доцента він представив на розгляд професорською радою реферат на тему «Вчення про світове господарство», який рецензував професор Ф.А. Щербина. Він відзначив змістовність дослідження, що базується на використанні значного наукового матеріалу, переважно сільськогосподарського характеру, їх критичний аналіз, підпорядкований розкриттю сутності світового ринку, його зв'язку з товарним виробництвом в головних державах світу [1, арк. 35].

У характеристиці ринку В.П. Тимошенко виділив основні фактори та їх вплив на формування господарських ринків. Перша група проблем стосується значення клімату, ґрунтів, культурних площ в регіонах середньоземноморської культури, субтропічних і тропічних зон, їх значення для розвитку світового господарства. В другій групі проблем розглядається організація перевозок продуктів і товарів гужовим способом, залізничним, річковим, морським, автомобільним транспортом. В огляді продукції та головних ринків світової торгівлі аналізуються два різних процеси: продукційний і міновий. Продукційність і товарообмін в сільськогосподарській галузі відрізняється зразковою послідовністю в конструкції та розкладу матеріалів. Вчений стисло охарактеризував стан текстильної світової продукції й світового текстильного ринку, розглянув розвиток добувної галузі, промислової індустрії в різних країнах. Професор Ф.А. Щербина високо оцінив рецензовану працю, її оригінальність, новизну, глибокі і обґрунтовані висновки по темі дослідження та вніс пропозицію обрати В.П. Тимошенка професором по кафедрі економічної географії [1, арк. 37]. У 1923 р. вченого обрали надзвичайним професором Українського вільного університету, а потім професором Української господарської академії [1, арк. 74].

Педагогічна і науково-дослідна робота В.П. Тимошенка в українських вузах характеризується підготовкою й виданням змістовних і цікавих досліджень актуальних проблем економіки й економічної політики, поєднанням в аналізі господарського розвитку, економічного і географічного підходів, обґрунтуванням сутності «географічної економії», що показує взаємозв'язок географічного розташування країни, природних умов з можливостями їх ефективного розвитку народногосподарського комплексу. Ці та інші аспекти ґрунтовно розкриті ним у брошурі «Вступ до вчення про світовий ринок» (1922), де автор продовжує вивчення економічного життя різних країн в процесі їх розвитку в конкретно-історичних умовах. Наступного року він надрукував теоретичну працю «Проблеми та розуміння конкуренції», в якій аналізується

сутність конкуренції, її трактовка представниками різних економічних шкіл.

Інша надрукована теоретична робота В.П. Тимошенка присвячена висвітленню соціально-економічної концепції М.І. Тугана-Барановського. Високо оцінюючи наукові здобутки свого вчителя він систематично проводив в академії двогодинні заняття з різних питань господарської кон'юнктури, зробив спробу розкрити оригінальність думок та їх вплив на розвиток європейської економічної науки, показати приріст нових знань, внесених Михайлом Івановичем у світову наукову скарбницю [1, арк. 40].

Значною подією наукового життя зарубіжних українців стала надрукована монографія В.П. Тимошенка «Вчення про світове господарство» (1924). Обрання українського вченого деканом економічно-кооперативного факультету академії розширювало його права та обов'язки в організації та контролі навчально-виховного процесу, участі й координації наукових досліджень викладачів, виданні їх праць, виконанні представницьких функцій в роботі наукових і громадських утворень.

Знаходячись на підйомі творчих досягнень, В.П. Тимошенко подав заяву до професорської ради факультету і академії з проханням підтримати його кандидатуру на стипендіата Фонду Рокфеллера. До заяви додавалась «Мета студійної подорожі і студійної програми», в яких ставилось завдання: вивчення економічної та технічної сторони організації збуту, експорту збіжжя і продуктів скотарства; стану елеваторної, холодильної, консервної справи. Це обумовлювалось тим, що проблема відбудови сільського господарства України в значній мірі є проблемою організації збуту й експорту сільськогосподарської продукції. Ці питання до Першої світової війни були на низькому рівні, а в 1920-х рр. ситуація вимагала ефективного вирішення з врахуванням досвіду США. Вивчення питання передбачає не огляд різних установ, писав В.П. Тимошенко, а систематичну наукову студію ринку.

Студія складалась з 3-х частин:

- аналіз статистичних та інших матеріалів, що збираються і публікуються офіційними органами, документів Департаментів землеробства, торгівлі, бібліотечної літератури;

- вивчення контрольних ринків сільськогосподарської продукції в Чикаго та Нью-Йорку, способів вивозу цих товарів на східні ринки, методів підвищення урожайності і стану ґрунтів;

- обробку напрацьованих матеріалів зробити в університетських наукових центрах Кембриджа чи Філадельфії.

План студій розраховувався на 1–1,5 року. [1, арк. 75–77].

Ставши стипендіатом Фонду Рокфеллера В.П. Тимошенко перебрався в США. Протягом 1928–1934 рр. був викладачем економічних дисциплін у Мічиганському університеті. Він вивчав проблеми сільського господарства та сільськогосподарської політики, зокрема, явища, процеси, закономірності розвитку світового ринку, географічне розміщення сільськогосподарських культур в певних регіонах. Опублікована в 1930 р. його робота «Роль сільськогосподарських коливань у діловому циклі» розкриває бачення

В.П. Тимошенком теорії ділових циклів, зокрема, їх існування у сільськогосподарському виробництві. Ці погляди розвиваються і в наступному дослідженні «Світове сільське господарство і криза», де розглядаються взаємовідносини між індустріальними й аграрними країнами в роки кризи. Циклічні коливання врожаїв впливають на торгівлю сільськогосподарською продукцією аграрних держав і скорочують світову торгівлю, характер зв'язків аграрних та промислово розвинутих країн. Керівництво США оцінило новаторські підходи українського вченого у вивченні проблем великої економічної кризи 1929–1933 рр. та запросило його на посаду радника із сільського господарства федерального уряду. Наукові дослідження, зроблені В.П. Тимошенком в цілому, принесли йому світову славу і визнання [2, с. 119].

На основі вивчення значного фактичного матеріалу із історії економічного життя США ним підготовлено ґрунтовне дослідження теорії коливань сільськогосподарського виробництва, викладене у ряді праць: «Мінливість врожаїв пшениці та випуску: Частина 1. Цикли чи випадкові коливання: Частина 2. Регіональні аспекти мінливості» (1942) та «Міжрегіональні кореляції у врожах пшениці та виробництва» (1943). Назване теоретичне дослідження має глибоку наукову основу, підтвержене багатьма фактами із світової економічної історії, статистичним та графічним матеріалом. Окремі положення із висновків українця не поділяли економісти Е. Гансен і Й. Шумпетер [2, с. 121]. Відомі вчені, відзначаючи пріоритетність відкриття українського економіста та значення цих новітніх положень для теорії і практики, назвали відношення індексу сільськогосподарських цін до індексу цін на промислову продукцію «Індексом Тимошенка».

Окрім державної служби в Департаменті сільського господарства у Вашингтоні Володимир Прокопович постійно працював в Інституті харчування при Стенфордському університеті, а ставши пенсіонером залишився консультантом цього ж інституту до своїх останніх днів. Помер він у серпні 1965 р.

Як глибокий джерелознавець і ерудит В.П. Тимошенко, досліджуючи проблеми сільського господарства, його економіки, розвивав теорію економічного зростання, роль в цьому процесі аграрно-економічних знань і виробництва сільськогосподарської продукції, що разом з іншими галузями формували господарський комплекс країни. Збагачення економічної теорії, зроблені вченим, прагнення підготувати оригінальний підручник світового господарства з новими характеристиками явищ, процесів і закономірностей розвитку планетарного характеру свідчать, що позитивні аспекти українських наукових традицій пов'язані зі світовими економічними досягненнями і виступають їх складовою частиною. Достовірність і значення фундаментальних праць В.П. Тимошенка, їх аргументованих висновків та рекомендацій, зокрема теорії аграрних коливань, підтверджує сучасна світова практика.

Джерела та література

1. ЦДАВО України, ф. 3795, оп. 1, спр. 580.

2. Злупко С. Основи економічної теорії / С. Злупко. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001.